

Vogels beschermen als kip zonder kop?

**Henk v.d. Brink, Alco van Klinken,
Kees van Scharenburg**

1 Stelt u zich eens het Groninger landschap voor over 20 jaar, zeg in 2011. Bij elke boerderij verrijzen silo's voor krachtvoer; de stand van de bio-industrie is al van verre te ruiken. Op de akkers klappert mais in de wind, afgewisseld door hardgroene kunstweiden met Engels raaigras. In het oosten van de provincies staan grote vlakten houtopstanden: rechte kaalstammige rijen populieren en wilgen. Op de meren krioelen surfers en waterskiërs en over de maren trekt een gesloten stoet plezierjachtjes voorbij.

De bijbehorende vogels kunt u zich misschien wel voorstellen: kraaiachtigen, Houtduiven en Meerkoeten zullen er nog wel zijn, maar verder...

Willen wij zo'n toekomstbeeld? Of is iets anders toch aanlokkelijker? Bij het denken over de toekomst van de Groninger vogelwereld, stuit je op de moeilijkheid dat aan elke toekomstvariant wel een paar voor- en nadelen kleven. Biljartlakens van Engels raaigras zijn bijvoorbeeld een ramp voor weidevogels, maar ganzen en zwanen eten er 's winters met smaak van. Populierenakkers zijn als de bomen er 15 jaar staan weinig interessant, er zit hooguit een Fitis.

Maar in de eerste jaren, wanneer de bomen nog laag zijn, kan er best een paapje broeden. Recreatieplaatsen voor surfers bieden aan weinig watervogels broedgelegenheid, maar in het naseizoen kunnen er wel veel Smienten rusten.

Het ontbreken van een richtsnoer

Het is niet mogelijk om vanuit betrokkenheid op de vogelwereld direct te beoordelen welke landschappelijke en landbouwkundige ontwikkelingen je wel zou willen en welke niet.

Wij willen voor onszelf hierover meer houvast krijgen. Verder willen we vogelaars van Avifauna en daarbuiten er eens over laten nadenken. Daarom hebben we een 'visie op de Groninger vogelwereld' gemaakt. Hieronder volgt de stellingname die wij betrekken over de waarde van Groningen voor vogels. We doen dat op basis van de historie en van de betekenis die de provincie nu heeft voor vogels. Hieruit leiden we af wat er voor de bescherming van Groninger vogels het beste zou kunnen gebeuren.

Historische en huidige betekenis van Groningen

In tabel 1 staat compact samengevat wat de provincie Groningen voor vogels betekende en welke waarde hij op 't ogenblik vertegenwoordigt. De vogelsoorten zijn ingedeeld in groepen die kenmerkend zijn voor verschillende biotopen. De eerste kolom geeft aan dat de provincie van oudsher weinig te bieden had aan vogels van opgaande vegetatie en van 'urbaan milieu'. Bossen en grote steden zijn er immers nooit veel geweest. De 'betekenis-kolom' geeft de actuele betekenis aan. Doordat alle heide en hoogveen ontgonnen is, heeft Groningen geen belangrijke functie meer voor de vogels die hiervan afhankelijk zijn (denk aan Korhoen, Bokje enz.) In de kolom 'bedreiging' is aangegeven dat de typen van 'open bouwland en grasland', 'water en moeras' en 'heide/hoogveen' bedreigd worden. Dit gebeurt door allerlei ontwikkelingen. Omdat de typen open bouwland, open grasland en water/moeras in Groningen ruim aanwezig zijn, spelen zij voor ons een grote rol.

Het waarde-oordeel

In de keus wat je belangrijk vindt, spelen naast feiten ook referentiebeelden mee. Naar welke situatie wil je toewerken? Als referentiebeeld worden historische perioden gebruikt. Maar welke periode uit de geschiedenis neem je als referentiebeeld? Groningen voordat er mensen waren? Dan streef je naar een open zilt kustlandschap, met op de hogere gronden iepen/essenbossen en hoogveen. Of streef je naar een terpenlandschap en extensieve menselijke invloed?

Omdat er veel verschillende referentiebeelden mogelijk zijn, moet je kiezen. In de keus van het streefbeeld speelt een eigen waarde-oordeel mee: wat vind je mooi?

Wij willen niet terug naar een 'oernatuur', omdat we van mening zijn dat de invloed van de mens in Groningen nou eenmaal niet meer valt uit te wissen. Wij kiezen voor een streefbeeld dat bestaat uit een open cultuurlandschap met een rijke schakering van hoog- en laagveen en een

Tabel 1:
Feitelijke stand van zaken

Ecologische groep	Historie	Betekenis	Bedreiging
Open bouwland	+	+	+
Open grasland	+	+	+
Water/moeras	+	+	+
Kust	+	+	?
Heide/hoogveen	+	-	+
Opgaande vegetatie	-	-	-
Urbaan	-	-	-

Legenda

Historie: + historische betekenis, - historisch geen betekenis
Betekenis: + ja, - nee
Bedreigd: + ja, - nee

relatief grote kustlengte. Onze keus voor dat landschapsbeeld wordt extra gemotiveerd door de bedreiging waaraan het open cultuurland blootstaat (door ruilverkaveling, wegaanleg, nieuwbouwwijken, vervuiling enz.)

Onze visie

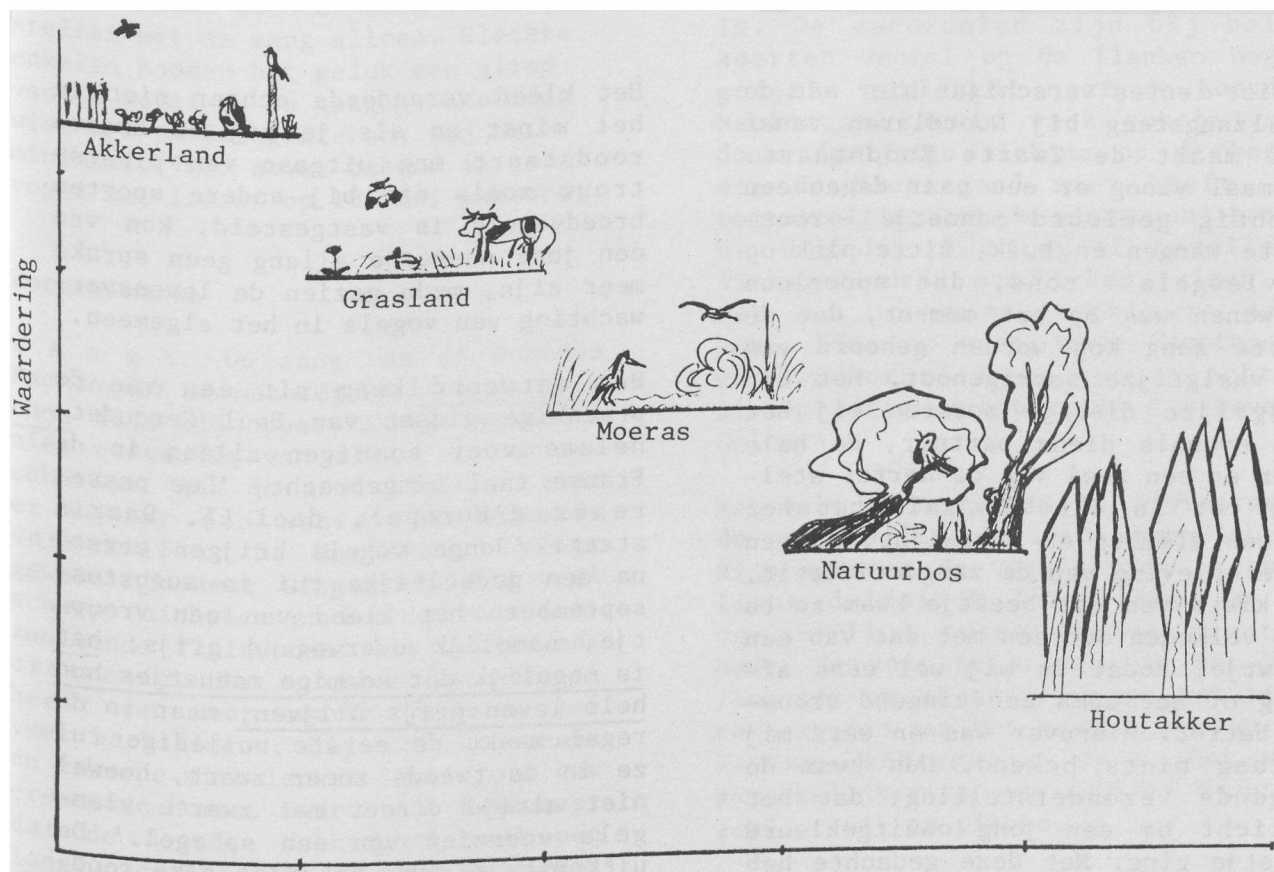
We vinden dat de aandacht van de vogel- en natuurbescherming in Groningen in eerste instantie gericht dient te worden op de vogels in open bouwland, open grasland, water/moeras en kustgebied. Van deze vier groepen moeten de soorten van open bouwland de hoogste prioriteit hebben vanwege betekenis, bedreiging en het ontbreken van in de praktijk merkbaar beleid.

Kiezen voor het behouden en versterken van de functie van Groningen voor vogels van open gras- en bouwland, water/moeras en kust betekent vrijwel automatisch kiezen voor het behouden van grootschalige openheid. Andersom is het behoud van grootschalige openheid een noodzakelijke, maar geen

voldoende voorwaarde voor het behoud van de genoemde soortengroepen.

We beseffen wel dat we als vogelaars niet veel greep hebben op de maatschappelijke ontwikkelingen. Daarom is het nuttig om de visie niet eindeloos star vol te houden. Misschien zal het niet anders kunnen dan om erin te berusten dat grootschalig open bouwland niet meer gehandhaafd kan worden. Om te vermijden dat het 'buigen of barsten' is, hebben we een 'strategische trap' gemaakt met daarin de volgorde van afnemende voorkeur (dus: toenemende afkeur) voor ontwikkelingen. Zie figuur 1.

In de figuur valt te lezen dat we, als open akkerland echt niet meer kan, 't liefste natuurvriendelijke graslanden zouden zien. Kan dat ook niet, dan zou moeras een mogelijkheid kunnen zijn. Zouden moerassen op geen enkele manier realiseerbaar zijn, dan valt aan bos niet meer te ontkomen. Maar dan altijd nog liever natuurbossen dan houtakkers met snelgroeiende populieren!

Figuur 1:
Voorkeursschaal voor Groninger landschap en vogels
(Links de grootste wens, rechts het schrikbeeld)

Het bovenstaande is een aanzet voor de discussie-avond over de Visie op de Groninger vogelwereld op donderdag 12 december 1991. Op deze avond zal de uitgebreide versie van dit stuk besproken worden (en verkrijgbaar zijn). Twee vertegenwoordigers van verschillende denkrichtingen in de vogelbescherming zullen als forum er met de zaal over discussiëren. Een paar prikkelende stellingen waarover u alvast kunt denken:

- Gruttokwekerijen in weidevogelreservaten kosten alleen maar geld.
 - Wij hebben als rentmeesters een ethische verantwoordelijkheid voor de vogels in onze provincie.
 - Terug naar een Groninger oerlandschap betekent: terug de terpen op.
 - Wie helpt de grote grazers (bevers, elanden) naar de zelfregulerende natuurreservaten te komen?
 - Een duurzame landbouw heeft ruimte voor gele kwikstaarten en tureluurs.
 - De waarde van Groningen voor vogels moet je alleen meten aan internationale waarden (het belang voor ganzen en steltlopers dus).
-